

«Імя ў вечнасці» з Ігарам Марзалюком

АПОШНЯЯ ПРАДСТАЎНІЦА РОДУ АЛЕЛЬКАВІЧАЎ

Сафія Слуцкая была самай прывабнай нявестай на землях ВКЛ, але яе жыццё аказалася не надта шчаслівым

Калі казаць менавіта пра волатаў духу сярод вялікіх жанчын у нашай гісторыі, для мяне, безумоўна, выдзяляюцца толькі дзве святыя – гэта Еўфрасіння Полацкая (пра яе мы ўжо вялі гаворку раней) і Сафія Слуцкая, пра якую хочацца распавесці сёння, бо я глыбока перакананы: імя Сафіі Юр'еўны заслугоўвае таго, каб застацца ў вечнасці. Тое, што яна зрабіла для Слуцка, для Беларусі і для праваслаўя – гэта каласальна. У XVI ст. гэтай жанчыне не было роўных па ўнёску ў гісторыю наогул. Аднак запомнілася яна сваім меладраматычным лёсам.

НЯПРОСТАЕ ДЗЯЦІНСТВА

Лёс апошняй прадстаўніцы славутага роду Алелькавічаў быў не надта літасцівым ад самага пачатку. Сафія стала першым і адзіным дзіцем у бацькоў. Дзяўчынка нарадзілася літаральна за некалькі дзён да таго, як яе бацька Юрый Юр'евіч Слуцкі ці Юрый III пакінуў гэты свет. Дакладна ведаем дзень нараджэння Сафіі – чацвер, 1 мая 1586 года. Яе маці Барбара, дачка ваяводы падляскага Мікалая Кішкі, выйшла замуж другі раз (за Андрэя Сапегу, старасту Гомельскага), таму не магла ўмешвацца ў лёс дачкі.

Дзяцінства дзяўчынкі нельга назваць шчаслівым: паміраюць яе родзічы з абодвух бакоў, мяняюцца апекуны (спачатку імі былі Ян Сімяон і Аляксандр Алелькавічы). Фактычна маленькая князеўна засталася безабароннай, а яна – спадчынніца велізарнейшых зямельных уладанняў, прычым як у Вялікім Княстве Літоўскім, так і ў Кароне Польскай. Толькі ўявіце сабе: Слуцк, Капыль, сем мястэчак, трыццаць два фальваркі. Аднак частка маёмасці была закладзена і не прыносіла даходу. Крэдыторы патрабавалі ад апекуноў выплочваць грошы, некаторыя з іх чакалі некалькі гадоў...

Пасля смерці дзядзькі Яна Сімяона ўсе клопаты пра князеўну ўзяў на сябе Юрый Хадкевіч, сваяк па жаночай лініі. І з гэтага моманту ўсё змянілася. Як толькі Сафія падрасла, у яе з'явілася мноства патэнцыяльных жаніхоў.

Як мы ведаем, шлюб у той час быў стрэтэгічным ходам. Галоўнае, каб нявеста з жаніхом былі роўныя, і каб сямейны саюз прымножыў багацці і маёнткі ці памірыў два роды, калі яны паміж сабой варагавалі. Малады Юрый Хадкевіч вельмі хацеў ажаніцца з пляменніцай знакамітага Крыштафа Радзівіла Перуна, якую, дарэчы, таксама звалі Соф'яй. Але каб адбыўся гэты шлюб, Хадкевічу давялося даць абяцанне выдаць князеўну Сафію Слуцкую за Януша Радзівіла. І гэта было заверана спецыяльным лістом ад 18 студзеня 1594 года. Такім чынам вяселле Юрыя адбылося.

Радзівілы былі вельмі зацікаўлены ў шлюбе з такой статуснай нявестай, як Сафія Слуцкая, паколькі яна стала апошняй слуцкай князеўнай і ўсе разумелі – яе ўласнасць адыдзе роду Радзівілаў. Акрамя таго, гэтая прадстаўніца роду Алелькавічаў была пароднена з каралямі, бо ў яе жылах цякла кроў Гедымінавічаў.

ДОЎТАЯ ДАРОГА ДА ВЯНЧАННЯ

Шлюб адцягваўся па розных прычынах (і пры дапамозе саміх апекуноў, якія былі не вельмі зацікаўлены ў ім). Апека на той момант была ў роднага брата Юрыя, віленскага кашталіана Гераніма Хадкевіча (Юрый Хадкевіч памёр у 1595 годзе, пакінуўшы пасля сябе вялікія даўгі).

Януш Радзівіл.
Гравюра. 1758 г.

Сітуацыя была вельмі цікавая: паколькі абяцанне аб шлюбе было заверана афіцыйна, Януш Радзівіл меў права прыязджаць да Сафіі як жаніх. Аднак паміж Хадкевічамі, якія ўжо перайшлі ў каталіцызм, і Радзівіламі, якія абаяпіраліся на праваслаўную знаць, існавала супрацьстаянне. Паміж імі было шмат розных непаразуменняў, узніклі, акрамя таго, і маёмасныя спрэчкі.

У 1597 годзе Януш Радзівіл робіць няўдалыя спробы пазнаёміцца са сваёй нявестай: ён прасіў дазволу сустрэцца з ёй, засыпаў падарункамі, выказваў пастаяннае жаданне спаткацца. Аднак гэтае знаёмства спрабавалі абмежаваць па розных прычынах,

таму падарункі і пажаданні да Сафіі не даходзілі. Апекуны паводзілі сябе сапраўды подла, бо не толькі не пускалі да князеўны жаніха, але і ізалявалі яе ад верных слуг бацькі. Януша, які 19 верасня 1598 года прыехаў на сустрэчу з нявестай у Брэст, дзе яна жыла на той момант, выправджвалі пад канвоем да маста, каб ён

І ўсё ж шлюб зноў адкладваўся па розных прычынах. Адна з іх – адсутнасць згоды нявесты (гэтага фармальна патрабавалі папярэдня шлюбная дамова і заканадаўства) і розныя веравызнанні будучых жонкі і мужа, які быў кальвіністам. Вырашэнне пытання было перанесена на вальны сойм, які адбыўся ў лютым-сакавіку 1600 года ў Варшаве. Пад пагрозай страты ўсёй маёмасці і прыхільнасці караля апекуны былі вымушаны саступіць. Соф'я афіцыйна дала згоду на шлюб.

Вянчанне адбылося 1 кастрычніка 1600 года. Шлюб заключаўся пры абавязковай умове, што ніхто не будзе схіляць да сваёй веры. Прычым у дакуменце падкрэсліваліся гарантыі ўсіх канфесій і іх роўнасць.

Нарэшце Сафія вырвалася з-пад апекі і стала жонкай Януша Радзівіла. Цікавы момант: жонка пагадзілася падарыць усю сваю маёмасць мужу, і гэта было афіцыйна заверана ў Наваградку на пасяджэнні сесіі галоўнага Літоўскага трыбунала. Гэта азначала, што адзіным спадчыннікам становіўся Януш. Такі крок Сафіі сведчыць, што яна сапраўды кахала свайго мужа і не хацела, каб хтосьці з яе родзічаў па крыві выказваў прэтэнзіі, калі б яна памерла бяздзетнай. Згодна з тагачасным правам, калі такая магнатка выходзіла замуж, то без завераных ёю папер муж не мог прадаць, закласці маёмасць ці распараджацца ёй.

Сафія Слуцкая.
Гравюра. 1758 г.

На жаль, жаночае шчасце князеўны не задалося... Пасля нараджэння дачкі, якая жыла нядоўга, 9 сакавіка 1612 года Сафія памірае.

Ілюстрацыі з кнігі
А. А. Скеп'ян «Князі Слуцкія»